

ዳኞች፡- ዓብዱልቃድር መሐመድ

ታፈሰ ይርጋ

ፀጋይ አስማማው

ዓሊ መሐመድ

አልማው ወሌ

አመልካች፡-ዶ/ር ማንደፍሮ አሸቴ በራሳቸው እና ሞግዚት ለሆኑላት ለህፃን ጀሲካ ማንደፍሮ ጠበቃ አዳሙ ሸፈራው ቀርበዋል።

ተጠሪ፡- ፍሬድረክ ኤቨርት ሲቲፍቱንግ- ጠበቃ መሐሪ ዓለማየሁ ቀረቡ።

መዝገቡን መርምረን የሚከተለውን ፍርድ ሰጥተናል።

ፍርድ

ጉዳዩ፡ የአሠሪና ሠራተኛ ጉዳይ አዋጅን መሠረት ያደረገ ሆኖ የጉዳት ካሳንና ከዚሁ ጋር ተያያዥነት ያላቸውን ክፍያዎችን የሚመለከት ነው ክርክሩ የተጀመረው የአሁኑ አመልካች የካቲት 02 ቀን 1998 ዓ.ም ጽፈው ባቀረቡት የክስ ማመልከቻ የአመልካች ህጋዊ ባለቤት እና የህፃን ጀሲካ ማንደፍሮ ወላጅ እናት የሆኑት ሚች ዶ/ር ሠብለ ደምሰው በተጠሪ መ/ቤት ከሚያዝያ 25 ቀን 1996 ዓ.ም ጀምሮ በፕሮጀክት ስራ አስተባባሪነት የሥራ መደብ በወር ደመወዝ ብር 4500.00/አራት ሺህ አምስት መቶ ብር/ በሠራተኛነት ተቀጥረውና ልዩ ልዩ ጥቅማጥቅም ከደመወዛቸው በተጨማሪ እየተከፈላቸው በማገልገል ላይ እያሉ ተጠሪ ለመስክ ስራ ወደ አዋሃ ልኪቸው ወደ አዲስ አበባ በመመለስ ላይ እንዳሉ ተጠሪ ለመስክ ስራ በግልፅ የመደበው መኪና ነሐሴ 09 ቀን 1997 ዓ.ም ተገልብጦ ዶ/ር ሠብለ ደምሰው ህይወታቸው በአደጋው ወዲያውኑ ማለፍን በመጥቀስ የጉዳት ካሳ፣ የቀብር ማስፈፀሚያ፣ የስንበት ክፍያ እንዲሁም የዓመት ፈቃድ ክፍያ እና ክፍያው ለዘገየበት ከበቂ ኪሣራ ጋር እንዲከፈላቸው ይወሰንላቸው ዘንድ በፌዴራል መጀመሪያ ደረጃ ፍ/ቤት በተጠሪ ላይ በመሠረቱት ክስ መነሻ ነው ። የአሁኑ ተጠሪም በተከሃሽነት ቀርቦ የሚች የስራ ቅጥር ውል ባለመሆኑ በስራ ክርክር ችሎት ሊታይ እንደማይገባውና ሚች የአዲስ አበባ ዩኒቨርስቲ ቅጥር ሆነው በተከሃሽ ድርጅት የነበራቸው የአገልግሎት ውል መሆኑን በመግለፅ በመጀመሪያ ደረጃ መቃወሚያነት የተከራከረ ሲሆን በፍሬ ነገር ረገድም ሚች ህይወታቸው ባሉ ጊዜ በተከሃሽ ጋራ ውል ያልነበራቸው መሆኑን ፣ ህይወታቸው ባለፈበት ጊዜም ወደ መስክ የሄዱት በተከሃሽ ድርጅት ጋራ ለስራ ውል ግንኙነት ሳይኖራቸው አንደኛ አመልካች ባለቤታቸው በመሆናቸው አንድ ላይ ለመሄድ ፈልገው መሆኑን፣ የመኪና መገልበጥ አደጋው የደረሰውም በተከሃሽ ድርጅት የተመደበ ሹፌር እያለ የስር አንደኛ ከሃሽ አላግባብ መኪናውን ከሹፌሩ በመቀበል በማሽከርከራቸው በመሆኑ ተከሃሽ ድርጅት ለአደጋው ኃላፊ ሊባል እንደማይገባና የተጠየቁትን ክፍያዎችም የስራ ውል ግንኙነት ሳይኖር የሚከፍሉበት ህጋዊ ምክንያት አለመኖሩን ሚያዝያ 04 ቀን 1998 ዓ.ም በፃፈው የመከላከያ መልስ ማመልከቻ ዘርዘር ተከራክሯል። የስር ፍ/ቤትም የግራ ቀኙን የቃል ክርክር እና ማስረጃዎችን ከሠማ በኋላ በተጠሪ በኩል በመጀመሪያ ደረጃ መቃወሚያነት የቀረቡትን የክርክር ነጥቦች ውድቅ በማድረግ በሚችና በተጠሪ መካከል የአሠሪና ሠራተኛ ግንኙነት የነበረ መሆኑን ተረጋግጧል በማለት ድምዳሜ ከደረሰ በኋላ የጉዳት ካሳውን በተመለከተ አደጋው በደረሰ ጊዜ መኪናውን የሚች ባለቤት የሆኑት አንደኛ አመልካች ሲያሸከረክሩ ስለነበር በስራ ላይ የደረሰ አደጋ ነው ሊባል አይችልም በማለት በዚህ ረገድ የቀረውን የዳኝነት ጥያቄ ውድቅ አድርጎ ተከሃሽ ድርጅት የስንበት ክፍያ ብቻ ሊከፈል እንደሚገባ በመግለፅ ወስኗል። በዚህ ውሣኔ የአሁኑ አመልካች ባለመስማማት ይግባኛቸውን ለፌዴራሉ ከፍተኛ ፍ/ቤት ቢያቀርብም ይግባኛቸው በፍ/ብ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁ 337 መሠረት ተሠርዞባቸዋል። የአሁኑ የሠበር አቤቱታ የቀረበውም ይህንን የበታች ፍ/ቤቶችን ውሣኔ በመቃወም ለማስለወጥ ነው።

የአመልካቾች ጠበቃ መጋቢት 02 ቀን 2000 ዓ.ም በዓፋት 4/አራት/ ገፅ የሠበር አቤቱታ በበታች ፍ/ቤቶች ውሣኔ መሠረታዊ የሆነ የህግ ስህተት ተፈፅሟል የሚሉባቸውን ምክንያቶች ዘርዘረው አቅርቦዋል። ይዘቱም ባጭሩ፡- የጉዳት ካሳውም ሆነ የቀብር ማስፈፀሚያ ክፍያ እንዳይከፈል የተባለው በጉዳዩ ላይ የቀረበውን ክርክርና ማስረጃ ከአዋጅ ቁጥር 377/96 አንቀጽ 96(1) ስርና ተከታዮቹ ድንጋጌዎች ባላገናዘበ መልኩ መሆኑን አንደኛ የሠበር አመልካች ጥፋት የለባቸውም አለባቸው ቢባል እንኳ የሁለተኛ አመልካች የካሳ ጥያቄ ውድቅ የሚሆንበት አግባብ አለመኖሩን፤ የሚች የቀብር ማስፈፀሚያ የተከላከለውም ህጋዊ መሠረት ሳይጠቀስ መሆኑንና ፤ ሚች ያልወሰዱት የዓመት እረፍት ክፍያ ውድቅ የተደረገውም የሠበር ተጠሪ ባልተከራከርንበትና ባለስረዳ ሁኔታ መሆኑን በመዘርዘር የበታች ፍ/ቤቶች ውሣኔ ተሸሮ የሞት ጉዳት ካሳ ብር 270,000.00(ሁለት መቶ ሰባ ሺህ) ፤ የቀብር ሥርዓት ማስፈፀሚያ የሚችን የሁለት ወር ደመወዝ፤ ያልተወሰደ የዓመት እረፍት የሚች የሁለት ወር ደመወዝ እና ተጠሪው ክፍያ ላዘየበት የሚች የሶስት ወር ደመወዝ ለሠበር አመልካቾች ተከፍሎ እስከ ሚጠናቀቅ ድረስ ከሚታሰብ ወለድ ጋር እንዲከፈል ይወስንላቸው ዘንድ ዳኝነት መጠየቃቸውን የሚያሳይ ነው የአመልካቾች የሠበር አቤቱታ ተመርምሮ በሠበር ችሎት ሊታይ ይገባል ተብሎ በመታዘዙም፤ የተጠሪ ጠበቃ ሰኔ 19 ቀን 2000 ዓ.ም በተፃፈ ማመልከቻ መልሱን አቅርቦዋል። በመልሳቸውም የስር ፍ/ቤት ጉዳዩን በአዋጅ ቁጥር 377/96 መሠረት ማየቱ ተገቢ ያልነበረ ስለመሆኑና ሚች የተጠሪ መደበኛ የቅጥር ሠራተኛ ያልነበሩ ስለመሆናቸው፤ የስር ፍርድ ቤት ጉዳዩን ካየም ሚች ዶ/ር ሠብላ ደምሰው ከተጠሪ ጋር ባደረጉት የአገልግሎት ውልም መሠረት መወሰን የነበረበት ስለመሆኑ፤ የሚች የአዲስ አበባ ዩኒቨርሲቲ መደበኛ ተቀጣሪ ሆነው ከተጠሪ ዘንድ በተወሰነ ጊዜ በተደራቢነት አገልግሎት መስጠታቸው በአዋጅ ቁጥር 377/96 መሠረት ከተጠሪ ጋር የቅጥር ውል ነበራቸው ሊባል የማይገባ ስለመሆኑ፤ ሚች የአገልግሎት ውልም ቢሆን ሚች በ09/12/1997 ከመሞታቸው አንድ ወር ተኩል ቀደም ብሎ በ23/10/97 ያበቃ ስለመሆኑ፤ ሚች የሞቱት በስራ ላይ ባልነበሩበትና መኪናውን ለማሽከርከር ከተጠሪ ፈቃድ ባልተሠጣቸው በአንደኛ አመልካች አላግባብ ሲሽከረከር ስለመሆኑ ተጠያቂነትም ቢኖር ክስ አልቀረበትም እንጂ ከውል ውጪ ባለ ኃላፊነት ስለመሆኑ ይህንን ዓይነት አደጋ ሲያደርስ ሚች ሊካሱ እንዲችሉ ተጠሪ በአገልግሎት ውሉ መሠረት በየወሩ ለሚች ብር 200 የመድን ሂሳብ ለራሳቸው ይከፈል የነበረ ስለመሆኑ፤ የቀረቡት የክፍያ ጥያቄዎች የህግ መሠረት የሌላቸው ስለመሆኑ በመዘርዘር የአመልካቾች የሠበር አቤቱታ ውድቅ ሆኖ በቂ ወጪና ኪሣራ እንዲከፈል ይወስን ዘንድ ተከራክረዋል። የአመልካቾች የተጠሪ ጠበቃ መከራከሪያ ነጥቦች ሥነ ሥርዓቱን ጠበቃው ያልቀረቡ መሆኑን በመለየትና ተቀባይነት የሌላቸው መሆኑን በመዘርዘር የሠበር አቤቱታቸውን አጠናክረው ተከራክረዋል። ከዚህም በኋላ ግራ ቀኝ የቃል ክርክር እንዲያደርጉ ታገዞ ክርክራቸው ታህሣሥ 16 ቀን 2001 ዓ.ም በዋለው ችሎት ተደምጧል።

የጉዳዩ አመጣጥ አጠር አጠር ባለ መልኩ ከላይ የተገለፀው ሲሆን ይህ ችሎትም የግራ ቀኝን የጽሑፍ እና የቃል ክርክር የሠበር አቤቱታው ከቀረበበት ውሣኔ እና አግባብነት ከላቸው የህግ ድንጋጌዎች ጋር አገናዝቦ በሚከተለው መልኩ መርምሮታል። እንደመረመረውም አደጋው የደረሰው አንደኛ የሠበር አመልካች ያላግባብ መኪናውን ከሾፌሩ በመቀበል ሲያከራክሩ ነው ተብሎ ተጠሪ የጉዳት ካሳ የመክፈል አላፊነት የለበትም መባሉ ባግባቡ መሆን ያለመሆኑ? በጭብጥነት ሊመረመር የሚገባው ሆኖ አግኝቶታል።

ከክርክሩ ሂደት መገንዘብ የተቻለው ሚች ህይወታቸው ያለፈው የተጠሪ መስሪያ ቤት ንብረት የሆነው መኪና ለመስክ ስራ ከሄደበት ቦታ በመመለስና በአንደኛ የሠበር አመልካች በመሽከርከር እያለ በመገልበጡ ምክንያት መሆኑን፤ በሚችና በተጠሪ መካከልም የአሠሪና ሠራተኛ ግንኙነት መኖሩ ተረጋግጧል ተብሎ በስር ፍ/ቤት መወሰኑን፤ አንደኛ አመልካች በተጠሪ መስሪያ ቤት የስራ ግንኙነት ያላቸው መሆኑንና ሁለተኛ ተጠሪ አካለ መጠን ያላደረሰው የሚች ተወላጅ መሆናቸውን ነው የስር ፍ/ቤት የሚችና የተጠሪ ግንኙነት በአሠሪና ሠራተኛ የሚፈረጅ መሆኑን በመደምደምም ተጠሪ የስራ ስንብት ክፍያ ሊከፍል እንደሚገባ በውሣኔው ላይ መግለፁን ከመገንዘቡ ተመልክተናል። ሌላው ከክርክሩ ሂደት መገንዘብ የተቻለው የሚችና የተጠሪ ግንኙነት በሚያዝያ 25 ቀን 1996 ዓ.ም በተደረገ ውል መቋቋሙን፤ በዚህ ውል መሠረት ግንኙነታቸው እስከ ጥቅምት 21 ቀን 1997 ዓ.ም ቆይቶ ከጥቅምት 22 ቀን 1997 ዓ.ም በኋላ ግን የስራ ቅጥር ስምምነት ለመዋዋል እንደሚያቅዱ መስማማታቸውን፤ ከዚህ በኋላ ተደረገ በተባለ ማሻሻያም የውል ግንኙነት እስከ ሠኔ 23 ቀን 1997 ዓ.ም ድረስ መራዘሙን እንዲሁም ከሚያዝያ - ነሐሴ ወር 1997 ዓ.ም ላሉት ጊዜያት በውሉ ላይ የተመለከቱት ክፍያዎች በሚች ስም ተሠርተው ለአንደኛ አመልካች መክፈላቸው በተጠሪ በኩል የቀረቡት ምስክርኛም ሚች ለመስክ ስራ የሚያስፈልጋቸው የውሉ አበል ክፍያ ተከፍላቸው ለስራው የሄዱ መሆኑ መመስከራቸውን ነው። በክርክሩ ሂደት የተረጋገጡት ጉዳዮች እነዚህ ሆነው የሰበር ተጠሪ ሚች ጋር የአሠሪና ሠራተኛ ግንኙነት የለንም በማለት

ለሠበር ችሎቱ በሠጠው የጽሁፍና የቃል ክርክር ያቀረበውን ክርክር ሥነ-ሥርዓታዊ መሆን ያለመሆኑን መመልከቱ አስፈላጊ ነው።

የተጠሪ ጠበቃ ጉዳዩን በመጀመሪያ ደረጃ የተመለከተው የፌዴራል መጀመሪያ ደረጃ ፍ/ቤት የሚችንና የተጠሪን ግንኙነት አስመልክቶ በቀረበው ክርክር የተጠሪን ክርክር ባለመቀበል በመካከላቸው የነበረው ውል ከአሠሪና ሠራተኛ የሚመነጭ ዓይነት ውል ስለመሆኑ በመጥቀስ ውሳኔ መስጠቱን አምነው በዚህ ነጥብ ላይ ለበላይ ፍ/ቤት ይግባኝ ያላቀረቡት ለሚቹ ይክፈል የተባለው የስራ ስንብት አነስተኛና የተጠሪን መብት የማይገዳ ስለሆነ ነው በማለት ተከራክረዋል።

በመሠረቱ በአንድ የፍ/ቤት ውሳኔ ይግባኝ ለበላይ ፍ/ቤት የሚቀርበው ውሳኔው ወይም ትዕዛዙ የይግባኝ አቅራቢውን መብት ወይም ጥቅም የነካ ፣ አሊያም ግዴታው ከፍ እንዲል ያደረገ ሆኖ ሲገኝ ስለመሆኑ ስለ ይግባኝ አቅራቢ የተደነገጉት የፍትሐብሄር ሥነ-ሥርዓት ህግ ድንጋጌዎች የሚያስገነዝቡት ጉዳይ ነው። በተያዘው ጉዳይ የስር ፍርድ ቤት የሚችንና የተጠሪ ግንኙነት የስራ ቅጥር ግንኙነት ስለመሆኑ በመቀበል የስራ ስንብት ክፍያ እንዲከፍል መወሰኑ የተጠሪን መብት ወይም ጥቅም የነካ አይደለም ሲባል የማይችልበት ህጋዊ ምክንያት ስለሌለ የተጠሪ ጠበቃ በሥርዓቱ መሠረት በጉዳዩ ላይ ቅሬታ ሳይቀርቡ በተጠሪና በሚች መካከል የስራ ቅጥር ግንኙነት የለም በማለት በሠበር ደረጃ ያቀረቡት ክርክር ተቀባይነት የለውም። በዚህ ረገድ የቀረበው ክርክር ሥነ-ሥርዓታዊ ካለመሆኑም በላይ ሚች አደጋው በደረሰባቸው ወቅት ለመስክ ስራ የሄዱት ከተጠሪ መስሪያ ቤት አበል ተከፍሏቸው ነው ተብሎ ከተረጋገጠው ፍሬ ጉዳይ አኳያ ተቀባይነት የለውም ሚች በአዲስ አበባ ዩኒቨርሲቲ ቋሚ ሠራተኛ መሆናቸውም ከተጠሪ ጋር የስራ ቅጥር ግንኙነት ለማድረግ የሚከለክላቸው አለመሆኑን የአዋጅ ቁጥር 351/1995 አንቀጽ 24 ድንጋጌ በግልፅ ያሳያል። በመሆኑም በሚችና በተጠሪ መካከል ነበረ የተባለውን ግንኙነት በተመለከተ የተጠሪ ጠበቃ ያነሡት መከራከሪያ ሥነ-ሥርዓቱን ያልጠበቀና የግራ ቀኙን የማስረጃዎች ይዘት እንዲሁም ስለከፍተኛ የትምህርት ተቋማት የወጣውን አዋጅ ያላገናዘበ በመሆኑ አልፏል።

ወደ ዋናው ጭብጥ ስንመለስም ሚች ህይወታቸው ያለፈው ተጠሪ ለመስክ ስራ የመደበውን መኪና ከተጠሪ ሹፌር አንደኛ አመልካች በመቀበል ሲያሸከረክሩ መሆኑ በግራ ቀኙ ያልተካደ ጉዳይ ነው። አንደኛ አመልካች በወቅቱ ወደ መስክ የሄዱት ከተጠሪ ፍላጎት ውጪ ነው ከመባሉ በስተቀር የተጠሪ ሠራተኛ መሆናቸው አልተካደም።

እንግዲህ ሚች የሞቱት 1ኛ አመልካች መኪናውን ሲያሸከረክሩ መሆኑ አሠሪ የሆነውን ተጠሪ ከአላፊነት ያድንዋል ወይ? የሚለው ጥያቄ ሊመረመር የሚገባው ነው።

በመሠረቱ በስራ ምክንያት ለሚመጡ ጉዳዮች አሠሪው አላፊነት አለበት። ስለዚህ በስራ ምክንያት የሚመጣ ጉዳት ከሆነ አሠሪው አላፊነቱን እንዲወስድ የተደረገ ሲሆን በአዋጁም በስራ ላይ የሚደርስ ጉዳት ማለት በስራ ላይ የሚደርስ አደጋ ወይም በስራ ምክንያት የሚመጣ በሽታ መሆኑን በቁጥር 95(2) ደንግጓል በአዋጅ አንቀጽ 96(1) "አሠሪው ጥፋት ባይኖረውም....." ተብሎ መመልከቱ የአሠሪው የአላፊነት ዓይነት ጥፋት ሳይኖር አላፊነት /Strict Liability or Liability in the absence of Fault/ መሆኑን የሚያሳይ ነው። አሠሪው ከዚህ ዓይነት አላፊነት የሚደነው ጉዳት የደረሰበት ሠራተኛ ሆነ ብሎ በራሱ ላይ ያደረሰው ጉዳት መሆኑን ማስረዳት ሲችል ስለመሆኑ አንቀጽ 98(2) ያስገነዝባል። ሆነ ብሎ ያደረሰው ጉዳት የሚባሉት ሁኔታዎችም ሠራተኛው አስቀድሞ በግል የተሠጡትን የደህንነት መጠበቂያ መመሪያዎችን መጣስ ወይም የአደጋ መከላከያ ደንቦችን መተላለፍ ወይም አካሉን ወይም አእምሮውን በሚገባ ለመቆጣጠር በማይችልበት ሁኔታ በመጠጥ ወይም በአደንዛዥ እፅ ሠክሮ በሥራ ላይ መገኘት መሆናቸውን ህጉ በቁጥር 96(2(ሀ እና ለ)) ስር አመለክቷል።

የአዋጁ አንቀጽ 97(1) ድንጋጌ ሲታይም አንድን አደጋ በስራ ላይ የደረሰ ነው ለማለት ሠራተኛው ስራውን በማከናወን ላይ እያለ ወይም ከስራው ጋር ግንኙነት ባለው ሁኔታ ከራሱ ውጭ በሆነ ምክንያት ወይም ስራውን ለማከናወን ባደረገው ጥረት ምክንያት በአካሉ ወይም በአካሉ በማንኛውም ክፍል ተፈጥሮአዊ እንቅስቃሴ ላይ በድንገት የደረሰበት ጉዳት ስለመሆኑ መርሁን ያስቀመጠ ሲሆን ይኸው ድንጋጌ ከፊደል (ሀ) እስከ ፊደል (መ) በተመለከቱት ንዑስ ድንጋጌዎች የተመለከቱት ምክንያቶች በስራ ላይ የደረሰ አደጋ ተብለው የሚጨመሩ ስለመሆኑ ያሳያል። ስለሆነም በመርሁ መሠረት ሠራተኛው የጉዳት ካሳ ለማግኘት ማሳየት የሚጠበቅበት አደጋው ስራውን በማከናወን ላይ እያለ

የደረሰ መሆኑን፣ ወይም ደግሞ በራሱ ባልሆነ ምክንያት ግን ከሥራው ጋር ግንኙነት ባለው መልኩ የደረሰበት አደጋ መሆኑን ነው። ከላይ እንደተገለጸው ከስራ ጋር ግንኙነት ያላቸው ሁኔታዎች ምን እንደሆኑ ህጉ አስቀምጧል። ለዚህ ጉዳይ ቀጥተኛ አግባብነት ያለው ድንጋጌ በአንቀጽ 97(1(ሐ)) ስር የተመለከተው ሲሆን በዚህ ድንጋጌ መሠረት አሠሪው በመደበው የመንገዝ አገልግሎት ሠራተኛው ሲጠቀም ጉዳት ከደረሰው አደጋው በስራ ላይ እንደደረሰ ተቆጥሮ አላፊነቱን ከአሠሪው ሲወሰድ የሚገባ መሆኑ ተመልክቷል። ይኸው ድንጋጌ አሠሪው የመደበው የመንገዝ አገልግሎት አደጋው ከደረሰበት በአስሪው ስር ባለው ሌላ ሠራተኛ ወይም 3ኛ ወገን ከሆነ አስሪው ለተጉጂው ሠራተኛ የጉዳት ካሳ አላፊነት የሌለበት ስለመሆኑ አያሳይም ይልቁንም ድንጋጌው በአዋጁ አንቀጽ 96(1) ስር ከተመለከተው የአሠሪ አላፊነት ዓይነት ጋር ተዳምሮ ሲታይ አሠሪው አላፊነት ያለበት መሆኑን የሚያጠናክር ነው። በሌላ አገላለጽ በሠራተኛው ላይ ጉዳት ያደረሰው ሠራተኛው ወደ ስራ ሲሄድና ከስራ ወጥቶ ወደ ቤቱ ሲመለስ አሠሪው በመደበው የመንገዝ አገልግሎት ሲጠቀም አደጋ የደረሰበት መሆኑ ከተረጋገጠ 3ኛ ወገኖች ለአደጋው ያደረጉት አስተዋጽኦ ለአስሪው መከላከያ ሲሆን አይችልም። በመሆኑም አንደኛ አመልካች የተጠሪን መኪና በወቅቱ ሲያሸከረክሩ የነበሩ መሆኑ መረጋገጡ ተጠሪን ነፃ ሊያደርገው የሚችልበት ህጋዊ ምክንያት ስለሌለ በዚህ ረገድ የስር ፍ/ቤቶች አደጋው የደረሰው በስራ ምክንያት አይደለም ሲሉ የደረሰበት ድምዳሜ ከላይ የተመለከተቱን የአሠሪና ሠራተኛ ጉዳይ አዋጅ ድንጋጌዎችን ያላገናዘበ መሠረታዊ የሆነ የህግ ስህተት የተፈፀመበት ሆኖ ተገኝቷል።

ተጠሪ ለጉዳቱ አላፊነት አለበት ከተባለ የጉዳት ካሳ መክፈል ያለበት ለየትኞቹ የተጉጂ ጥገኞች? የሚለው ጥያቄም በህጉ አግባብ መታየት ያለበት ነው። ለዚህ ጥያቄ ምላሽ የሚሠጠው ድንጋጌም በአዋጅ ቁጥር 377/96 አንቀጽ 107(1(ሐ)) ስር ተመልክቷል። በዚህ ድንጋጌ መሠረት ማንኛውም በስራ ላይ የሚመጣ ጉዳት የደረሰበት ሠራተኛ የሞተ እንደሆነ ለጥገኞች የጡረታ አበል ወይም ዳረጎት ወይም ካሳ የማግኘት መብት ያለው ስለመሆኑ ተመልክቷል። የአዋጁ አንቀጽ 110 ድንጋጌ ሲታይም ለሚች ሠራተኛ ጥገኞች የሚከፍሉትን የክፍያ ዓይነቶችና ጥገኛ የሚባሉትን ወገኖች በንዑስ ቁጥር አንድና ሁለት በግልፅ ዘርዘሯል። በዚህም መሠረት ማንኛውም ሠራተኛ ወይም ለማጅ ሠራተኛ በስራ ምክንያት በደረሰበት ጉዳት የተነሳ የሞተ እንደሆነ የጉዳት ካሳ ለጥገኞች፣ የቀብር ሥነ ሥርዓት ወጪ እንደሚከፈልና ጥገኞች የሚባሉትም የሚች ህጋዊ ባል ወይም ሚስት፣ ዕድሜያቸው ከ18 ዓመት በታች የሆኑ የሚች ልጆችና በሚች ሠራተኛ ድጋፍ ይረዱ የነበሩ የሚች ወላጆች ስለመሆናቸው ተመልክቷል። ይሁን እንጂ ህጉ ጥገኝነት ማለት ምን እንደሆነ ትርጓሜ ያልሠጠበት ሲሆን ከህጉ አቀራረብ ይዘት በመነሳት ግን የቃሉን ትርጉም ለመገንዘብ አያዳግትም። በመሆኑም በህጉ የተመለከተው ጥገኞች የሚለው ቃል ከሚች የምግብ፣ የመጠለያ፣ የልብስና ለጤናው አጠባበቅ አስፈላጊ የሆኑ ነገሮችን እንዲሟላላቸው የሚጠይቁትን ወገኖችን የሚመለከት ስለመሆኑ ተገንዝበናል ሥራ ሠርቶ እራሁን ለማስተዳደር የሚችልና ችግረኛ መሆኑ በቅድሚያ ያልተረጋገጠበት ወገን የሚች ሠራተኛ ባል ወይም ሚስት በመሆኑ ብቻ የጉዳት ካሳ የሚያገኝበት ምክንያት አይኖርም። ከጉዳት ካሳ ዓላማ ጋርም አንድ ላይ ይሄዳል ተብሎ እይታሠብም። ስለሆነም የሚች ሠራተኛ ባል ወይም ሚስት መተዳደሪያ የሚሆነው በቂ ሀብት ካለው ጥገኛ ሊባል አይችልም። ከዚህም በተጨማሪ በአንቀጽ 110(1) እና (2) የተመለከቱት ድንጋጌዎች አቀራረብ ይዘት እንዲሁም በዘርፍ መሠረት የሚደረጉ ክፍያዎች ከገቢ ግብር ነፃ መሆናቸው፣ ሊተላለፍ፣ ሊከበር ወይም በዕዳ ማቻቻያነት ሊያዝ አለመቻሉ በአዋጁ አንቀጽ 112 ስር መመልከቱ የጉዳት ካሳ ዓላማው መተዳደሪያ የሚሆነው በቂ ሀብት የሌለውን የሚች ሠራተኛ ለመደገፍ የታሠበ ነው የሚለውን ክርክር የሚያጠናክር ነው።

ወደ ተያዘው ጉዳይ ስንመለስም አንደኛ አመልካች የሚች ባል ቢሆኑም በቂ የሆነ መተዳደሪያ ሀብት ያላቸው ስለመሆኑ የክርክሩ ሂደት ያሳያል። ስለሆነም አንደኛ አመልካች የሚች ጥገኛ ባለመሆናቸው የጉዳት ካሳ የሚያገኙበት ህጋዊ ምክንያት የለም።

ሁለተኛ አመልካችን በተመለከተ ግን የሚች ልጅና በህጉ አግባብም የሚች ጥገኛ መሆኗ ስለተረጋገጠ የጉዳት ካሳ የሚገባት ሆኖ ተገኝቷል።

የቀብር ሥርዓት ማስፈፀሚያ ክፍያ የስር ፍ/ቤት ያለው አደጋው የደረሰው በስራ ምክንያት አይደለም። በሚል ነው። ሆኖም ከላይ እንደተመለከትነው ተጠሪ በአሠሪነቱ አላፊነት አለበት ተብሏል። ስለሆነም በአዋጅ ቁጥር 377/96 አንቀጽ 110(1(ለ)) መሠረት የቀብር ሥነ ሥርዓት ማስፈፀሚያ የመክፈል አላፊነት ያለበት ሆኖ ተገኝቷል። የዓመት ፈቃድ ክፍያን በተመለከተ በበታች ፍ/ቤቶች የተሠጠ ውሳኔ የሚነቅፍ ሆኖ አልተገኘም።

በሌላ በኩል የስር ፍርድ ቤት ውሳኔ የሠጠው አላፊነትን መሠረት በማድረግ በመሆኑ የጉዳት ካሳ መጠኑን አልወሰነም ከላይ እንደተመለከተው ተጠሪ ለጉዳቱ አላፊነት ያለበት የሚችል ልጅ ለሆነችው ሁለተኛ አመልካች የጉዳት ካሳ የመክፈል አላፊነት ያለበት መሆኑን ተገልጿል። ለጥገኞች የሚከፈል የጉዳት ካሳ መጠን በአዋጅ ቁጥር 377/96 አንቀጽ 110(3) እና (4) ስር ተመልክቷል ። ስለሆነም የካሳ መጠኑን በተመለከተ የስር ፍ/ቤት ጉዳዩን እንደገና ተመልክቶ እንዲወሰን ማድረግ አስፈላጊ ሆኖ ተገኝቷል። በዚህም መሠረት ተከታዩን ወስነናል።

ውሳኔ

- 1/ አላፊነትን በተመለከተ በፌዴራሉ መጀመሪያ ደረጃ ፍ/ቤት በክ/መ/ቁ 21716 ሠኔ 25 ቀን 1999 ዓ.ም ተሠጥቶ በፌዴራሉ ክፍ/ፍ/ቤት በመ/ቁ 58497 ታህሣሥ 30 ቀን 2000 ዓ.ም በትዕዛዝ የፀናው የውሳኔው ክፍል በፍ/ብ/ሥ/ሥ/ሕ/ ቁ 348(1) መሠረት ተሸሯል።
- 2/ የስር ፍርድ ቤት የዓመት እረፍት እና የስንብት ክፍያን በተመለከተ የሠጠው ውሳኔ ፀንቷል።
- 3/ ሚች የሞቱት በስራ ላይ የደረሰ አደጋ ነው ሊባል በሚችል ምክንያት በመሆኑ ተጠሪ የጉዳት ካሳ የመክፈል አላፊነት አለበት ብለናል።
- 4/ ተጠሪ የሚች የቀብር ሥርዓት ማስፈፀሚያ የመክፈል አላፊነት አለበት ብለናል።
- 5/ አንደኛ አመልካች፤ ዶ/ር ማንደፍሮ እሸቱ የሚች ጥገኛ ባለመሆናቸው የጉዳት ካሳ አይገባቸውም ብለናል።
- 6/ ሁለተኛ አመልካች ህፃን ጀሲካ ማንደፍሮ የሚች ጥገኛ በመሆኗ የጉዳት ካሳ ሊከፈላት ይገባል ብለናል።
- 7/ ለህፃን ጀሲካ ማንደፍሮ ሊከፈላት የሚገባትን የካሳ መጠንና የሚች የቀብር ሥነ ሥርዓት ማስፈፀሚያ መጠንን በተመለከተ የፌዴራሉ መጀመሪያ ደረጃ ፍ/ቤት ጉዳዩን በመመርመር ተገቢውን ይወስን ዘንድ ጉዳዩን በፍ/ብ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁ 343(1) መሠረት መልሰንለታል። ይፃፍ።
- 8/ በዚህ ችሎት በተደረገው ክርክር የወጣውን ወጪና ኪሣራ የየራሳቸውን ይቻሉ ብለናል።

መዝገቡ ተዘግቷል፤ ወደ መዝገብ ቤት ይመለስ።

የማይነበብ የአምስት ዳኞች ፊርማ አለበት።

መ/ት